

Кравчинська Т. С.

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри філософії і освіти дорослих
ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕТОДИСТІВ РАЙОННИХ
(МІСЬКИХ) МЕТОДИЧНИХ КАБІNETІВ (ЦЕНТРІВ) В УМОВАХ
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Анотація. У статті розкрито науково-теоретичні здобутки щодо етапів професіогенезу методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів), викладено роль професійного становлення і розвитку педагогів на кожному з етапів професіогенезу. Визначено й схарактеризовано когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії, які на наш погляд найповніше розкривають сутність професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) в умовах неперервної післядипломної освіти у період розбудови Нової української школи.

Ключові слова: професіогенез, професійний розвиток, критерії професійного розвитку, методисти районних (міських) методичних кабінетів (центрів), післядипломна освіта.

Сучасний етап реформування загальної середньої освіти – розбудова Нової української школи та вимоги які висуваються до педагогічних працівників районних (міських) методичних кабінетів (центрів), характеризується суттєвим оновленням методологічних засад, посиленням розвитку особистісної спрямованості педагогів на самоосвіту та саморозвиток у професійному й особистому напрямках, педагогічне партнерство й відповідальність. Але будь-які освітні реформи в результаті стосуються конкретного виконавця – вчителя. Саме методисти районних (міських) методичних кабінетів (центрів) є основною підтримкою вчителів

під час реалізації на практиці професійних нововведень. Гарантом ефективної професійної діяльності педагогів є високий рівень їх професійного розвитку. Відповідно, важливим чинником ефективного впровадження реформ Нової української школи є високий рівень професійної компетентності педагогічних працівників, тому значним науково-теоретичним та практичним питанням є вивчення професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у системі післядипломної педагогічної освіти.

Актуальність визначеної проблеми професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) обумовлюється соціально-економічними та освітніми реформами, які вимагають від фахівців постійного поповнення та поновлення знань, швидкого реагування для якнайшвидшого впровадження цих реформ.

Питання розвитку професійної діяльності педагогів є предметом багатьох досліджень педагогів, психологів, філософів. Найбільш вагомої теоретичної цінності вивчення проблеми професійного розвитку особистості набули праці науковців С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, Б. Ананьєва, К. Альбуханової-Славської, в яких професіоналізація розглядається як умова антропогенезу, як засіб розвитку особистості в онтогенезі, як форма її соціалізації [13].

Дослідники В. Гордієнко та Л. Копець [1] під професіогенезом розуміють розвиток особистості, зміни та трансформацію її психологічної структури, які зумовлюються засвоєнням і виконанням професійної діяльності. Зазначаючи, що процес особистісного розвитку і становлення професіонала від початківця до фахівця залежить від історичного розвитку системи професій як соціального інституту, від наявних освітніх систем, від соціально-економічних умов здійснення професійної діяльності.

Науковець В. Сидоренко [9], вивчаючи професіогенез учителя-словесника в умовах післядипломної освіти, наголошує, що професіогенез – це неперервний процес розвитку особистості, що включає послідовні етапи

його становлення, формування, самореалізації і самовдосконалення, зміни у психологічній структурі діяльності, мотиваційній сфері, ціннісних орієнтирах, набуття професійно значущих компетентностей і компетенцій, який зумовлений засвоєнням і реалізацією професійної діяльності в нових соціокультурних умовах.

Оскільки професіогенез відбувається з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів які спрямовані на вдосконалення професійної діяльності та сприяють процесу самореалізації особистості, а отже, тісно пов'язані з професійними установками особистості, які безпосередньо впливають на його протікання. Слід зазначити, що будь-яка особистість проходить кожен ланку професіогенезу, яка є динамічною і закономірною та наділяє особистість певним ціннісним значенням, їх проходження визначає професійну успішність людини під час професіоналізації. Зміна соціальної ситуації призводить до зміни чи до формування нових професійно-зумовлених психологічних новоутворень особистості. Отже, професіогенез особистості триває впродовж усього життя і забезпечує її професійний розвиток. Таким чином, узагальнюючи досліджені визначення, професіогенез у широкому сенсі набуває наступного трактування – це поступовий, планомірний, багатомірний, безперервний процес досягнення високого рівня професіоналізму, який забезпечує професійну ідентичність, що сприяє цілісності особистості та задоволенню потреб суспільного розвитку у тріаді «особистість-діяльність-соціум».

Професійний розвиток вважається досить складним процесом, що має циклічний характер. Це означає, що людина не тільки удосконалює свої знання, вміння та навички, розвиває професійні здібності, але й може зазнавати й негативного впливу професійної діяльності, який призводить до появи різного роду деформацій і станів, що знижують не тільки її професійні успіхи, але й негативно виявляються й у «поза професійному» житті [5].

У більшості авторів поняття «професійний розвиток» вживається в якості синонімічного до поняття «професійне становлення». Тому, під

професійним становленням фахівця розуміють процес прогресивної зміни його особистості внаслідок соціальних впливів, професійної діяльності й власної активності, спрямованої на самовдосконалення і саморозвиток. Становлення обов'язково передбачає потребу у розвитку і саморозвитку, можливість і реальність її задоволення, а також потребу у професійному самозбереженні [3]. Професійне становлення – це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей людини [3].

Для вивчення етапів професіогенезу методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) в умовах неперервної післядипломної освіти будемо спиратися на зазначені етапи професіогенезу за В. Сидоренко [10]:

1) етап професійної адаптації: актуалізація професійного простору, включення у сферу професійних відношень, опановування нових соціально значущих ролей і функцій;

2) етап набуття емпіричного досвіду: накопичуючи досвід, осмислює власну професійну діяльність та вибудовує проект власної педагогічної дії, відбувається актуалізація власних педагогічних здібностей, якостей і можливостей, формування професійно значущих компетентностей і компетенцій;

3) етап формування та вдосконалення педагогічної майстерності: удосконалення педагогічної майстерності за індивідуальною траєкторією професійної самореалізації;

4) етап творчого самовираження та самореалізації: активно-творча реалізація завдань проекту власного професійного розвитку, продукує на високому рівні професійні знання, уміння, навички, поширює власний перспективний досвід, розробляє ефективний науково-методичний супровід навчально-виховного процесу, систематизує методичні прийоми, форми й методи роботи;

5) етап акмепрофесіоналізму: творча професійна діяльність, інноваційно-експериментальний, проектний підхід до виконання завдань професійного розвитку, становлення і самовдосконалення, виступає представником постійних соціокультурних змін.

Критерії професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) відображують зміст, структуру, сутність, функції, вимоги до педагогічної діяльності. Зазначимо при цьому, що критерій є засобом, як необхідний інструмент оцінки, але сам не є оцінкою, і може бути виражений через сукупність певних показників [4].

Відповідно до акмеологічного підходу можна виокремити наступні акмеологічні критерії (міра професіоналізму діяльності, продуктивності діяльності, міра особистісно-професійного розвитку): акмеологічна спрямованість (потреби в досягненнях, мотивація успіху й уникнення невдач, ціннісні орієнтації, спрямованість на справу); акмеологічні знання (повнота, гнучкість, характер засвоєння знань, педагогічна майстерність, професіоналізм); акмеологічні вміння (комунікативні, організаторські, проектування власної педагогічної діяльності, професійно-педагогічне зростання, самовдосконалення); індивідуально-психологічні якості (сприяють або заважають просуванню особистості до акме) [2].

Отже, критеріями професійного розвитку методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів) є, у першу чергу, сформованість відповідних видів компетентностей, мотивація самовдосконалення, результативність виконання фахових завдань. Але, відповідно до цього, кожен критерій є досить загальним і широким. Зокрема: наукова компетентність – сформованість комплексу знань, умінь, навичок, психологічних якостей, професійних позицій, виконання професійних функцій, здатність до організації наукових досліджень; управлінська компетентність – наявність професійних знань та практичного досвіду в сфері управління, організація навчально-виховної, методичної, наукової, суспільної діяльності; методична компетентність – здатність проектувати,

досліджувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, і контролювати навчально-виховний процес; комунікативна компетентність – це вміння вступати в спілкування, бути зрозумілим, спілкування без обмежень, успішно розв'язувати конфліктні ситуації, співпрацювати та знаходити компроміс; інформаційна компетентність – володіння інформаційними технологіями, вміння опрацьовувати різні види інформації, вміння користуватися мультимедійними та комп'ютерними технологіями, тощо.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з даного питання доводить, що проблема професійного розвитку має комплексний характер, тому спираючись на погляди дослідників виокремлюємо когнітивний, праксеологічний та мотиваційний критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів. Когнітивний критерій характеризується професійними знаннями наукового, методичного, психолого-педагогічного, мовленнєвого, інформаційного, інноваційного характеру та становлять основу професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у сучасному вимірі. Практиологічний критерій включає спеціальні педагогічні здібності, професійно важливі й особистісні якості педагога, вміння, які є складовою частиною професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у системі післядипломної освіти. Мотиваційний критерій розкриває професійно-фахове й індивідуально-особистісне зростання, неперервне самовдосконалення, самоактуалізацію, формування позитивних мотивів, інтерес до педагогічного процесу.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві сьогодні, зумовлюють підвищення вимог до фахівців, їхньої активності й відповідальності відносно власного професійного та особистісного розвитку. Отже, наступним етапом проведення дослідження передбачено визначення та розроблення психодіагностичного інструментарію, проведення анкетування, обробка результатів, формування висновків.

Література:

1. Гордієнко В. І., Коpecь Л. В. Основні проблеми дослідження професіогенезу особистості в сучасній психології / В. І. Гордієнко, Л. В. Коpecь // Наукові записки. – Том 20. Соціологічні науки. – 2002. – С. 59–64.
2. Деркач А. Акмеология : учебное пособие. / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособ. / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург : УГППУ, 1999. – 279 с.
4. Карамушка Л. М. Психологія управління : навч. посіб. / Л. М. Карамушка – К. : Міленіум, 2003. – 344 с.
5. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти : навч.-метод. комплекс. Кн. 2 / Н. І. Клокар. – К., 2010. – 192 с.
6. Кравчинська Т. С. Етапи професіогенезу методистів районних методичних кабінетів у вимірі сучасного суспільства / Т. С. Кравчинська // Збірник наукових праць «Педагогічні науки». – Херсон, 2016. – Вип. 70. – Том 2. – С. 66–69, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ps.stateuniversity.ks.ua/arkhiv-vidannya?id=17> (дата звернення 28.12.2017).
7. Кравчинська Т. С. Критерії професійного розвитку методистів районних методичних кабінетів у вимірі сучасного суспільства [Електронний ресурс] / Т. С. Кравчинська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К., 2016. Вип. 1 (12). С. 138–144.
8. Олійник В. В. Післядипломна освіта та безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки / Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі. Тематична збірка праць / За заг. редакцією Олійника В. В. – Рівне : ПП Лапсюк, 2012. – С. 3-13.

9. Сидоренко В. В. Періодизація професіогенезу вчителя української мови і літератури в просторі післядипломної освіти / В. В. Сидоренко // Наукова скарбниця освіти Донеччини – 2011. № 2 (9). – С. 82–88.

10. Сидоренко В. В. Теоретичні і методичні засади розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 / Сидоренко Вікторія Вікторівна – Київ, 2013. – 486 с.

11. Скрипник М. І. Дослідження проблем професіоналізму науково-педагогічних працівників у андрагогіці / М. І. Скрипник // Проблеми освіти, 2015. – № 83. – Частина II. – С. 194–199.

12. Сорочан Т. Професійна діяльність андрагогів : сучасний погляд / Т. Сорочан // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №4. – С. 27–32.

13. Цільмак О. М. Визначення поняття «професіогенез» / О. М. Цільмак // Професійне становлення особистості : матеріали П'ятої всеукр. наук.-практ. конф., (Одеса, 15 лютого 2013 р.). – 2013. – С. 57–60.